

Feri Lainšček

KI JO JE MEGLA PRINESLA

(Iz gradiva za roman)

OBRAZI

ZIDARJI

Župnik Jon Urski je prosil Gospoda, naj blagoslovi roke, ki so poprijele okoli cerkve. Kaj več si še zmeraj ni drznil. Ljudje, ki sta jih najdevala Votek in Lanščak, so bili, blago rečeno, čudni. Zatopljeni v opravilo, ki jim je bilo ukazano, so lezli upognjeni in nemi. Ko pa so se le dvignili, so ponavadi robantili in kleli. Prve dni je še pomišljal, ali se to sploh spodobi v cerkvi. Potem je tudi v tem popustil. Si dopovedal, da so le delavci. A kaj kmalu je nato spoznal, da niso ženske, ki so pripravljale in prinašale hrano, prav nič drugačne. Le da je bila njihova nemarnost bolj šepetava in vsaj pred njim obzirna. Jon Urski je sicer poznal plebejsko neposrednost, ki ni vedela in tudi ni želela skriti poželenja. A to tu zagotovo niso bili le dovtipi in najbolj razgreti pod večer niso ostajali le pri besedah.

Votek in Lanščak sta imela o tem razvratu, ki se je spočenjal na delovišču, vsak svoje mnenje. Prvi, ki se je držal bolj z delavci, se je le režal in se je očitno naslajal v župnikovem vse bolj opaznem nelagodju. Pisar, ki sicer sam ni poprijel, ampak se je važil naokoli s svojo beležno knjigo, pa je zmajeval, a je obenem iskal tudi opravičila. *Komaj smo jih zvalili iz lukenj in zdaj jim pač ne gre kvariti veselja*, je pošepetaval, ko sta bila sama. *Ne spomnim se, kdaj so si tu ljudje še našli skupno opravilo*, je pomenljivo pridodajal. *Ne vem, ne vem, kako bi se vse to končalo, če bi jim prezagodaj dali vedeti, da si ne zidajo le stolpa, ampak tudi ječo.*

Župnika so taki njegovi samogovori vse bolj vznemirjali. Nikoli mu sicer ni povsem naravnost oporekal – a kar se mu je res zataknilo, je potem premleval in premleval in mu je naposled tudi rekel.

Ječo!? se je zdrznil oni. Tega pa pač že nisem rekel! ga je kar okregal. *Ker: tudi če sem že bleknil, sem pa zagotovo to drugače mislil. Ker: ali ni mar s tem tako, da ne moreš človeku kar ukazati, naj bo odslej Božji?*

Jon Urski je seveda spet prikimal. In se je šele potem ugriznil. Pisar Lanščak je prepogostoma besedo že tako obrnil, kot bi vedel o njegovih dvomih. In se je – sprenevedavo ali nehote? – vse bolj vtikal tudi v njegovo. On pa je, ne vedoč, kako bi ga brez razprtij zavrnil, iz dneva v dan prelagal pezo, ko mu bo vendar

* Roman bo izšel konec leta pri Prešernovi družbi.

moral dopovedati, da je le on poslan z Besedo in da torej le bolje ve, kaj mu je ukreniti.

Potem je zjutraj ob čebričku s hrano ugledal ženski, ki sta mu prinesli konjske fige. Najprej je sicer prepoznal mlajšo. Nadela si je bila prav tisti črni predpasnik z drobcenimi belimi mirtami, iz katerega mu je bila ponudila. Pa tudi njena zabuhla lica so zdaj, ko je razkoračena zajemala iz posode, še zmeraj dobríkavo rdela. A povsem verjel je, da se ni zmotil, šele, ko je potem uzrl tudi staro. Prav njeno črno oko, ki ga ni skrila čez čelo povlečena ruta, je za hip zastalo v spogledu in ustnice so se za spoznanje zganile, kakor bi bila navznoter dela tisti svoj ojev.

Pristopil je in je kar pogledal v čeber.

Ženski sta se srepo merili in sta nemo čakali.

Ta njuna preža je bila tako zgovorna, da sploh ni več dvomil. Še kako sta, babi, vedeli, kaj se je potem zgodilo s krofi. A kaj naj je zdaj videl v močniku, ki se je žolcal v posodi? In kaj sploh je lahko ukrenil? Bili sta pač na vrsti s hrano, kakor je bila po pisarjevem seznamu sleherna premožna hiša. Zazidali sta svojo dačo v steber, ki so ga prav zdaj postavili, da bi lahko naredili spet novi tram za novo streho. On pa si je lahko le rekel, da tega deleža ne bo požegnal. Ali pa se je kratkoma obračal vstran...

Ne bi vendarle prijedli? ga je zadržala mlada.

Ne, ne, je zamomljaj v brado. Saj se bom že priskledil, ko bom lačen, je otrešel. Glavno pa je, da so siti, ki res znajo poprijeti.

Eh, no – gospod, mu je še nudila. Njim tako bolj žganje daje moč. Še nihče nama danes ni jedi pohvalil.

Zdaj se je le vrnil, čeprav ni nameraval vzeti.

Ja, ju je ošinil. To pa vam morda res še nisem rekel – tisti krofi zadnjič so bili res slastni.

Ženski sta se spogledali in sta se spraševali.

Krofi? je zazijala mlada.

Kakšni krofi? se je čudila tudi stara.

Jon Urski je tehtal in ju je tipal. Zdelo se je, kot da res ne bi imeli pojma. Toda, saj je bil vendar z njima kakor tokrat – in kaj bi se mu lahko še bolj spečatilo v spomin? *Poslušajte!* je torej rekel trdo. *Tudi če se že gremo slepe miši –! Še kako se bom pobrigal, da se tod odslej kaj takega ne bo godilo!*

Ampak –!? je zastokala mlajša, ki je bila zdaj že vsa zardela. *Še nikoli v življenju nisem cvrla krofov.*

Le kdo pa si jih lahko tu sploh privošči? se je vrtela stara.

Župnik Jon Urski je zdaj le še odmahnil in je odtaval vstran. Še najbolj ga je strlo, da je sploh zinil. Noro je bilo namreč upati, da bosta kar pokleknila in se potrkali. Obenem pa je z vso to nestrpnostjo samo še razkril, da je v resnici povsem nebogljjen. Kot že nekajkrat te dni je zato spet pomislil, da bi kar pobegnil. Ali da bi šel vsaj k očetu Jonifaciju po naveset. A oboje je bila seveda le slepljiva tolažba. Že zdavnaj se je namreč soočil z usodo človeka, ki ni imel kam. Vse njegovo je bilo vgrajeno v svetišča, v katerih je bil doslej služil. Oče Jonifacij pa je ljubil le njegova uspela dela. V blodežih, ko se je v trenutkih malodušja kljub vsemu podajal k robu, mu je torej lahko pomagal le Gospod. A On ni dan in noč prišepetoval človeku, kot je to delal Zlodej. Njegova beseda je bila izrečena le enkrat in za zmeraj. Treba jo je bilo razumeti in ji verjeti. Toda – ali je bilo to dovolj? Ali je to sploh kdo tu še zmogel?

Da?

Ljudje na dolgih lestvah in pod slemenom razkrhane kapele mu pač niso vlili

upa. Doslej je bil – kot je lahko otrok – prepričan, da so gradili cerkve zmeraj v zanosu in zroč v nebo. Zdaj si jih ni upal niti več povprašati, zidarjev, kaj jih pravzaprav priganja. Zato se je tudi zmeraj znova odpravljal z delovišča, se spraševal v samoti, se potem spet vračal. In je tako iz dneva v dan vse bolj omahoval, namesto da bi zvaljbal ljudi k zasilnemu oltarju.

No, in ko se je tako spet vrnil, so pred kapelo razpregli Cigani.

Bili so tisti, ki jih je že srečal pri brodu. Možakar v prevelikem suknjiču in s steklenico v žepu. Kar precēj mlajša ženska z ruto čez ušesa in z zguljenim klobukom čeznjo. In pa nedorasli otročaj, najverjetneje deček. Prav do potankosti se jih je bil spomnil, kako so s culicami in košaro odhajali v blatno. Zato se je zdaj kar čudil, ko jih je bil ugledal ob tankonogem rjavcu in še kar spodobnem vozu. Nato je tudi že ugotovil, da so pripeljali k cerkvi žeblje, okove in še kar železja. Ob zidu pa so bila razložena stekla.

Tudi to je bila brez dvoma Lanščakova kupčija.

Pravkar sta jo namreč s črnuhom zapila iz njegove steklenice.

Župnik Jon Urski je počohal konja in šel okoli voza. Tedaj pa ga je kar stisnilo. Spredej, med razcefranimi konjskimi odevami, je namreč ležal njegov leseni kovček. Stegnil se je čez lojtrnik in znova pogledal. A res ni bilo dvoma – bila je to njegova prtljaga, ki jo je bil pustil na razpotju. Že je segel, da bi ga odprl in se prepričal, ali se niso reči porazgubile, tedaj pa je bil možakar v hipu pri njem. Z enim samim zamahom je začepil steklenico in jo spustil v žep, nato pa se je razkoračil in ga ni pustil bliže.

To je vendar naš novi župnik! je pojasnjeval pisar, ki seveda ni razumel zapleta.

Cigan je pljunil in je čakal.

Jon Urski je zdaj že dojel, da mu ne bo kar vrnil kovčka. A toliko je bilo v njem reči, ki jih je ves ta čas pogrešal, da nikakor ni kanil popustiti. *Ta kovček sem izgubil v močvari!* je rekel bolj Lanščaku kot Ciganu. *Vse, kar mi je ostalo v njem, lahko prav do potankosti opišem, če je treba!* je zahlastal vse bolj vznemirjen.

Možakar je spet pljunil in se hrkavo zarezal. *Vidiš!* je tlesknil z dlanjo po lojtrniku. *Ti si izgubil, jaz sem pa našel! In čigavo je potem zdaj to?*

Jon Urski se je ugriznil in se z upanjem zazrl v pisarja. A tudi ta je najbrž vedel, da bi brez haska zdaj načenjal Ciganovo prepričanje. Postopil je med njima, si del namišljen svinčnik za uho in je, mežikajoč, potehtal kovček: *Koliko pa je ta reč sploh vredna?*

Sveto pismo je bilo v njem, je iztisnil župnik. *Pa molitvenik, talar in razpelo. Pa sploh vse, kar sem tu zaman iskal v cerkvi,* je komajda še prikrl pogajalsko vročico. *Le kako bomo, prosim vas, brez vseh teh reči? Razen tega pa: kaj bodo sploh njemu? Kaj bodo nekому, ki jih ne ve vzeti v roke?* mu je kar navrevalo, da ga je pisar komajda še utišal. In šele zroč v njegove pomenljivo privzdignjene obrvi je potem dojel, da z moledovanjem pravzaprav dviguje ceno.

Cigan je vzel iz žepa steklenico in jo z zobmi odčepil. Očitno je bil že prepričan, da bo iztržil svoje.

Koliko? je vprašal Lanščak.

Hh! je hrknul oni. *Morda bi šlo za žrebca?*

Žrebca? je kar zatacal župnik.

Žrebca? se je namrščil ta prednji.

Črnuh je odpil in jima ni ponudil.

Kaj pa –? je zategnil pisar. *Kaj pa za telico?*

Telico? se je zdaj namrščil cigan. *Hh!* je spet odpil in je pljunil. *Dobro veš, da je ta, tako lepo med brati, vsaj pol manj vredna. Meni, Ciganu, pa je vredna še pol manj – saj ne morem z njo kaj drugega, kot jo zaklati.*

Poslušaj, Baraba! je zdaj pristopil Lanščak, ki je bil pogajalcu le do podbradja. *Žrebca nimam, ker ga ni pravšnjega v vasi! Če me boš pa še žrl z njim, si tudi o telici lahko premislim! Ker – kaj pa misliš? To, kar je tu v teh knjigah, ima vsak pop vendar tudi v glavi!*

Jon Urski je vedel, da bi moral zdaj pritrčiti. A mu nekako ni in ni šlo z jezika. Ta nesrečni kovček je bil navsezadnje vse njegovo imetje.

Heh! je zdaj zmajal Cigan. *Pa naj ti bo za to tvojo ušivo telico! Vrag jo vzemi, neumno kravo! Le kdaj si jo je kdo izmislil, da bloje po svetu in mi kvari posel!?*

Župnik Jon Urski je segel po ponujenem žganju in je ob požirku kar siknil od vsega hudega. Potem pa je brez hvale in ne oziraje se snel kovček z voza in ga odprl. V njem je bilo na srečo res vse, kar je pred časom, nič hudega sluteč, spakiral za na pot.

POŽELJIVEC

Brodar Ciri se prve dni ni niti približal delovišču. Kljub temu je zmeraj do potankosti vedel, kako so tekla dela. Njegova velika uhlja sta namreč na brodu ves čas strigla. Kakor ni mogel brez njegove vednosti nihče v Mokuš ali iz njega, tako je tudi ni bilo novice, ki je ne bi bil izvabil ali iztisnil iz namernika. Očitno je tako izvedel tudi za župnikove samote. Kajti kar zrasel je bil zdaj tu, zdaj tam iz močvare, kjer sicer brez namere zagotovo ne bi hodil. Jon Urski je zdaj že vedel, da mu ni moč uiti in ga tudi ne zaobiti, če se je le odločil, da ga bo spet matral. A tako je bilo zdaj že vse pogosteje.

Pristopal je Ciri sicer še zmeraj z nasmehom. Čeprav je zagotovo že lep čas prežal tam v ločju, je zdaj zmajeval in plahutal, kot da sta trčila res po naključju. Potem je ponavadi celo potožil, da se sploh preporedkoma videvata in da se tudi sicer že pošteno dolgočasi tam na brodu.

Župnik Jon Urski je sprejemal to njegovo sprenevedavo igro. Zmeraj na novo je namreč nekako upal, da bo možakarja le odpravil, še preden bo imel spet velike oči. A vsako tako upanje je bilo seveda jalovo. Ciri je prav po mačje snedel vsa njegova prizadevanja, da se ne bi spet sporekla. Nato pa je ponavadi kar podrezal: *Zadnjič pa si mi le obljubil, da te dni mogoče pride.*

Jon Urski je zatiščal ustnice in ga je ves nezaupljiv premeril. *Pa ni –?* se je potem namrščil.

Ne, je ves togoten dahnil Ciri. Pa čeprav je bilo en večer vse videti tako, kot da pa zdaj mogoče bo, si je z velikima dlanema objel lica in se je zazrl skozenj. Že pri privezu tostran se mi je prvič zazdelo vse nekam čudno, se je kar vživiljal. Voda se je bila ulegla, kot bi zmrzovalo. Niti bil ni več trznila in niti pajek se ni več zganil. Tam čez, nekako z vodo, pa se je primaknila meglica – ja! Ali se je res ali se je le zdelo? je potihnil in si je nato kar pomel oči. A povem ti – se je potem le zdramil – nekaj je bilo, nekaj, takrat v zraku! Noč je bila ledena in tiha, kot je bila samo še takrat, ko je prišla prvič! Jaz pa sem ves nor kuril in kuril in grel sobo, dokler mi niso proti jutru pošla naepljena drva...

Hja! je zmignil Jon Urski. *Morda pa je bilo narobe prav to, da si kuril? si je izmislil. In sploh, mislim, to, da si tako preže čakal?*

Aaaj!? je zdaj zapel Ciri. *Ja zakaj pa mi nisi tega potem prej rekel? se je*

neznansko vznemiril. *Obljubiš mi jo, potem pa spet vse napraviš, da je ne bi bilo! se je vzpel na prste in je bil od višjega višji. Jaz pa ne vzdržim več! In tudi ne nameravam več čakati! Prav briga me, tudi če zidaš! Pa če še tako nimaš časa zame! Jaz moram znova do nje, pa tudi če se ves Mokuš na glavo obrne!*

Prikimaval mu je in ga tolažil, kolikor se je pač še dalo. Vsaj za silo pomiril ga je zmeraj šele spet z novo obljubo. A tako seveda ni moglo več dolgo. Brez dvoma se je uštel, ko je upal, da bo brodarja njegova prebujena moška sla prej ali slej sparila s kako iz vasi. Sam pa tudi še ni imel znanstva in tudi ne pravega poguma, da bi mu jo podtaknil. Zato je vse bolj tuhtal, da bi mu vendarle razkril. Dejstvo, da ga je vsiljivec videl s podkvijo, zdaj pač ni imelo več nekdanje teže. Naj je bil sam še tako prepričan, da se je res spajdašil s Hudobcem, le kdo v Mokušu bi mu zdaj še sploh prisluhnil? Skriti in zahrbtni nočni obisk, ki je vse to njuno spogledovanje samo še podaljšal, pa tako in tako ni zaslužil drugega kot odločno in dovolj nedvoumno znamenje, da je cerkev že skoraj obnovljena in da bo kmalu tudi posvečena.

Tistikrat ga je potem brodar kar brez uvodnega okolišenja povlekel za besedo. *Slišim – slišim možak, da si za Ciganove svete knjige dal kar telico, se mu je zarežal v pozdrav. Namesto da bi o tem kaj črhnil meni, ki bi ti lahko tisto siromakovo balo kupil za hvala lepa!*

Svete knjige pač niso bile Ciganove, ampak moje! je povzdignil Jon Urski. Zato tudi sam najbolje vem, koliko so vredne.

Eh! je odmahnil Ciri, ki očitno sploh ni razbral, kaj mu je želel sporočiti. Pri Barabi je vse vredno, kolikor pač daš. In pri meni se je že navadil, da je vsaka moja fura zlata.

Odkupil sem, kar sem še potreboval, in to je bila moja zadnja pétlarska kupčija! je preslišal. Zato se morava tudi midva končno že pogovoriti. Zlepa ali zgrda – a dopovedati ti moram, da sem res duhovnik in da je bilo tisto z železno peto le nesreča. . .

Zdaj je velikan le trznil in prisluhnil.

Njegova velika glava je obtičala med rameni kot krompir. Zatiščane ustnice so se bile razpotegnile čudno postrani in veke so se zožile skoraj do mižanja. Težko je bilo ta hip razbrati, ali ga je zmaličila osuplost ali že tudi jeza, toda Jon Urski je bil še kako odločen, da tokrat ne bo klonil.

Aaaj! je pogodrnjal Ciri. In spet: Aaaj!

Nato pa je le privzdignil obrvi in ga je naciljal z debelim, od kreta žuljavim kazalcem. Tudi njegove mesnate ustnice so se, oblizujoč se, zganile in adamovo jabolko se je goltavo premaknilo. Zazdelo se je, da ga bo kar šavsnil preko prsta, a potem je povsem nasprotno, prav tiho rekel: *Vedel sem, da te bodo prestlepili. Že vseskozi sem to nekako slutil. Kajti, komur sta Votek in Lanščak zamesila –! Ta, naj je bil Božji ali Vražji –!*

Ne, je odkimal župnik. Ne razumeš. . .

O, pa še kako! mu ni pustil do besede. Potreboval si me, dokler si bil brez pajdašije. Zdaj pa se ti je zazdelo, da si že v gnezdu. V resnici pa nimaš pojma, kaj je Mokuš in kdo je Ciri!

Jon Urski se je umaknil in krčevito tuhtal, kako naj mu pojasni, da bo res razumel. Ali, kako naj ga le spet spelje, da ne bo besnel po nepotrebem. Kakor se je bilo grdo napletlo, je bilo veliki buči res težko umljivo. In kakorkoli že ni šlo drugače – zagotovo je bilo res tudi nepošteno. Toda: nekje je bila vendarle tudi meja, ki je ni smel prestopiti.

Samo še enkrat mi jo pošlji, je zdaj poskusil z lepim tudi Ciri.

Če pa to sploh ni v moji moči, je skomignil.

Pa mi vsaj reci, kaj naj napravim, je imel oni spet velike oči. Kako naj jo prikličem? Kje naj jo iščem? je skoraj jokal. Ponoči in podnevi jo gledam v sanjah. Od njenih namišljenih dotikov se mi že lušči koža. Ne ljubi se mi več odgovarjati ljudem, da bi se lahko v mislih čimdlje pogovarjal z njo. Če bi le zagotovo vedel, da je tudi ona samo še onstran, bi zlahka umrl...

Onstran? se je zalotil župnik.

Misliš, da je? je popadel Ciri.

Le kako si lahko sploh pomislil? ga je zavrnil.

Pomislil sem že na vse! ga je zgrabil orjak za ramena. In tudi napravim lahko vse, možak! ga je stisnil, da je zaskelalo.

Potem bo samo še manj upanja! se je ustrašil debelih prstov, ki so mu tipali ob vratu.

Potem – potem mi bo pač vseeno! je iztisnil oni.

Nato ga je odrinil in šel.

A že naslednji dan ga je spet zasačil.

Jon Urski sicer namenoma ni hodil vstran. A ko je le zavil, misleč prav o brodarjevi norosti, malce okoli cerkve, je v grmičju pošumelo. Ne da bi se sploh ozrl, je že kar vedel. Bil je to lomast zasledovalca, ki je premikal vse okoli sebe, pa naj je hodil še tako po prstih.

Sam vrag! se je vznevoljil.

Ja! je rekel Ciri in stopil predenj.

In takrat šele, ko se je spogledal z njim, je res osupnil. Možakar je bil scéran, kot bi bil prespal na trnju. Globoko pod oči so se mu zaredili podočnjaki, po licih in pod brado je bil ves marogast, mastni in razmršeni lasje pa so štrleli kot trstika. Zdelo se je, da je tudi smrkav. Kajti nenehoma je glasno vlekel v nos in se brisal s sklenjenim kazalcem. Potem šele je opazil, da je tudi sicer ves razcapan in kalužast.

Človek –!? je šepnil župnik in sklenil roki.

Ja! je iz globokega grla rekel oni.

Bila je to obtožba.

In najverjetneje tudi grožnja.

V tišini, ki je zavela tisti hip med njima, pa je zahreščala ptica.

Slišalo se je to, kot bi nekdo povlekel po mlahavi struni. Ali – morda – kot bi se v vetru oželo deblo starega drevesa. A: Jon Urski je še kako prepoznal ta glas. Zato je, še preden se je v drugo oglasilo, slutljivo vzkliknil: Kaj? Kaj se je zgodilo?

Kaj – kaj! je bevsknil oni. Kaj bi se zgodilo – nič se ni zgodilo! Vso milo noč sem prebedel v močvari! Vsa mesta sem prehodil, kjer so se kdaj delale meglice! Vsako globel pretaknil! Pa kaj!? si je pomečkal pest, da so mu v prstih popokljali sklepi. Pa – nič. Razumeš. Nič. Ne duha. Sluha. Nobenega znamenja. Razen – je potem pomolčal – saj zato pa sem pravzaprav prišel, da bi te o tem vprašal.

Reci, je prikimal župnik.

Brodar je povlekel glavo med ramena in se še sklonil. Potem ga je zgrabil za zapestje in ga povlekel k sebi, da sta si bila povsem iz oči v oči. Poslušaj! je zasopel. Da je nisi ti medtem dal slepcu?

Slepcu? se je začudil Jon Urski.

Tej prekleti cerkveni podgani! je silak zaokrožil z očmi. Temu popovskemu drecku, ki ti je medtem gotovo že zlezal v rit?

Malemu? je zdaj le dojel in je kar vzrojil. Le kako si lahko sploh pomislil kaj

takega, ti, bedak? je napel vse moči, da se mu je nekako izvil. *Si pa res kozel, če ti je lahko ta sirota v napoto.*

Ciri se je zdaj le toliko zmedel, da ni znova segel po njem. Popraskal se je po razrdelem in mozoljastem licu in nato med prsti kar nekam užaljeno zašepetal: *Če sem ga pa nocoj videl tam.*

Malega? se je res začudil Jon Urski. *Kje?*

Tam, je zmignil velikan. Čepel je ob Črnih mlakah in gagal. In – le kako naj človek ve, ali ni tako klical nje?

OČENAŠ

Zmeraj, ko so se ljudje razšli, je župnik Jon Urski obhodil delovišče. Kot da bi se želel prepričati, da vse to le ni samo sen, je pretipal obnovljeno in je včasih tudi kje kaj zgladil s pozabljenim orodjem. Mokuški zidarji namreč niso bili natančni in tudi videz jim ni bil briga. Kolar, ki je vedel le z lesom, jim je dopustil, da so zidove mašili in mazali z blatom. Le tega je bilo namreč dovolj in je še najbolj ubogalo nevešče roke. Zato pa je za njimi vsevprek ostajalo keljivo ilo in pa stepena slama, ki jim je služila kot vezivo. Jon Urski je sprva še grabljal in čistil, nato pa je kar pustil, da je pometal veter. Edini prostor, ki ga je nekako še obvaroval pred vso to navlaklo, je bil del prezbiterija pod fresko preroka Izaije, kjer si je bil postavil zasilni oltar. Prav tam sta se ponavadi tudi spet našla z Malim. Stari deček namreč ni maral delavcev in se je pred njimi zaklepal v zakristijo. Ali pa je včasih tudi po ves dan prebil v zvoniku.

Mali je prihajal k razpelu molit očenaš.

Edino molitev, ki se jo je bil nekoč naučil in jo je še zmeraj izgovarjal z nepopisno vnemo.

Župnik je lahko molil z njim le v mislih. Kajti, slepi je najdeval zmeraj drugačne poudarke in tudi besede in nemalokrat obrnil po svoje. Včasih je tako dodal prošnjo, včasih tožbo ali kesanje – odkar pa so pričeli s cerkvenimi deli, je predvsem spraševal. Sprva se je zdelo, da s tem negodovanjem brani svoj dom in svojo samoto. Potem pa, ko je bil njegov nemir vse očitnejši, so postajala tudi vprašanja vse bolj slutljiva. Jon Urski je vse pogosteje tuhtal o njih in tehtal, ali mož z otroškim obrazom res le blazni ali pa se vendarle vznemirja z razlogom. Tega, da se pomenkuje z angelci, mu seveda ni nikoli verjel. Toda, v vsej njegovi slepoti se je vendarle kobalilo nekaj, česar ni več upal spregledati. V prvi vrsti je bilo to brezmejno zaupanje v Stvarnika, kakršnega sam že zdavnaj ni več zmogel in ga je tudi sicer vse redkeje najdeval pri ljudeh. In čeravno je bil ta Bog izmišljen, ali vsaj v mnogočem drugačen, je Mali v njegovem imenu terjal natanko tisto, kar si je Jon Urski že tako gnal k srcu. A kako naj bi mu povedal in kako pojasnil svojo odločitev, da bo v Mokušu obnovil cerkev? Dejstvo je bilo, da je to zdaj želel za vsako ceno in ne glede na vse. In da je bil za vnovično božjo službo pripravljen tvegati življenje in tudi lastno zveličanje.

Le kako jim lahko dovolite, mazačem, da grebejo po njegovi hiši? je po molitvi spraševal slepi. *Le kako se smejo njihove roke dotikati nečesa, kar je sezidal in čuval Bog?*

Cerkve so pač zmeraj zidali ljudje, mu je pojasnjeval. In so zagotovo tudi to kapelo nekoč dvignili neki davni tvoji. Zato res ne vem, kaj bi bilo lahko zdaj drugače in kaj tako zelo narobe.

Ne vem, ali je drugače, a vem, da je narobe! je bil odločen Mali. *Les so*

nakradli. Barabaša so zaklali. Za žeblje in železo so pol vasi prodali. Vi pa jih še šuntate, da jim bo Gospod miže vse to odpustil. Namesto da bi se vprašali, ali bo sploh odpustil vam!

Zase pač ne terjam odpuščanja! ga je zmrazilo. Kaj pa je moj pekel v primeri z vsemi, ki jim lahko tako ponudim upanje? se je branil z mislijo, ki se mu je utrnila, še preden so začeli z deli.

Slepi je za hip potihnil.

A že z obraza mu je bral, da ne soglaša. In da je le v zadregi z novimi vprašanji. To ga je presenečalo in opominjalo. Kajti, Mali ni sicer nikoli okolišil ali celo zatajeval. Vem, da ne razumeš, mu je rekel. Ker navsezadnje tudi ni tako preprosto, kot se sliši, je zavzdihnil. So pač reči, ki sem jih šele v Mokušu doumel. Ker – kaj pa naj tu sploh zaleže? Beseda? Grožnja? Čudež? Vidiš –!? Jaz pa vsaj to že vem: karkoli bom že vkup nanosil, bo vredno več od vsega. Ker – če ni vrat – le kdo bo sploh pomislil, da bi vstopil?

Ne razumem – se ga je dotaknil slepi – kako upanje ponuja, ki si je sam namenil pekel? Ne razumem –? je ponovil in mu je šel z dlanjo čez čelo in oči. Ali se lahko nekdo žrtvuje v pekel?

Jon Urski se je odmaknil in se zazrl v velike deške oči, ki so mu bile sledile, kakor da bi ga bile videle. Vprašanje se mu je zdelo umestno in butasto obenem. Naj ga je v mislih še tolikokrat ponovil, zmeraj znova se mu je pomen teh preprostih besed porazgubil, kakor se iz pesti izmuzne voda. Pa vendar je hkrati še kako čutil, da je prav to pomisel, ki je že ves čas prežala nanj.

Misliš, da se sprenevedam? je vprašal.

Ne vem, je šepnil Mali.

Ali, da se slepim?

Ne vem, je del še tiše.

Kaj pa!? mu je pošlo potrpljenje. Prekleta – saj si tak kot tista ptica: nekaj bi, pa ne veš kaj! Potem pa példaš naokoli in spravljaš svet ob pamet! Jaz, bedak, pa si domišljam, da tu že vsak predec kaj pomeni...

Mali se je zasukal in odotal po steptani slami. Zdaj, ko je bila v cerkvi in okoli ta navlaka, je imel pri hoji sploh težave. Zapletal se je bil in opotekal in zadeval ob štrline, ki jih prej seveda ni bilo. Te brez dvoma neprijetne in tudi boleče spotike je prenašal molče in brez nejevolje. Če ni našel mimo, je tudi pokleknil in tipajoč poiskal pot. Ali pa se je bil obrnil in oddrsal vstran, kot da bi v hipu pozabil, kam se je sploh namenil. Jon Urski je občudoval tako njegovo vztrajnost, pa tudi zmožnost, da se je neprizadet uklonil, če je bila ovira zanj nepremagljiva. In tudi sedaj mu je bilo že takoj žal, da se je bil spozabil in dvignil glas. A slepi si tega očitno ni gnal k srcu. Kakor bi bil zaobšel le novo oviro, se je že spet smehljal v temo, ki je tiščala okoli njega. Njegove predse stegnjene roke pa so tipale kakor radovedne dojenčkove ročice.

Srečala sta se v tak dan potem spet šele ponoči v zakristiji.

Noči so bile namreč že tako hladne, da ni bilo mogoče prebiti na planem. Drugje v cerkvi pa je še kako pihljalo, saj Votek še ni obesil vrat in tudi ne zasteklil oken.

Ne zameri mi, je rekel Jon Urski iz svojih vlažnih cunj, ki si jih je povlekel vse čez glavo. Včasih ne vem več, kdo sem in zakaj se mi vse to dogaja. Takrat, veš, ti zavidam, da raseš tu kot buča.

Oni je le z vzdihom dal vedeti, da ga je slišal. In šele čez čas, ko je že pozabil, da mu je sploh kaj rekel, je odvrnil: Jaz pa sem si vas zamišljal povsem drugače

– popa. Kajti, dobro se še spominjam starega, ki je bil višji od vratnega oboka, in je govoril, da se ga je še v močvaro slišalo.

Spominjaš se? se je izbrcal. Očeta? Talaberja?

Bil je, kakor so drevesa – spodaj v zemlji, zgoraj skoraj že pri Bogu! se je zganil tudi Mali. Le kako se torej ne bi spomnil? je kar dušknil. Nekoč je tudi mene dvignil in mi rekel: »Vsemogočni je zmeraj tam, kjer čutiš sonce.«

Poslušaj! mu je kar segel v besedo. Tudi Marike Straj se spomniš?

Marike, je pritrtil oni. Oslinila je robec in me umivala z njim po obrazu. Priganjala me je, da sem botri Idi ob srečanjih poljubljal roko, ki je zaudarjala po plesni. Lagala je, da mi pop ni oče in me je ščipala, če se ji je le zdelo, da ji ne verjamem...

In ti, torej –? je bil še nestrpen. Si že takrat vedel –?

Kaj? je iz teme šepnil deček s starim glasom.

Da si Talaberjev in da je Marika Straj le krušna mati?

Zdaj Mali ni odgovoril. Slišati je bilo le njegovo pohajajoče dihanje in pa veter, ki je sičal med cerkvenimi zidovi. Jon Urski je obžaloval, da je morda vprašal preveč naravnost. Škoda mu je bilo namreč priložnosti, ko je slepi končno spregovoril o sebi. Kajti, že tolikokrat je zaman vrtal vanj.

Misliš, da ni bila prava mati? je potem iznenada reklo iz teme.

Ne vem, je pridihnil presenečen.

In zakaj tako misliš? je terjal oni.

Kaj vem, mu ni želel priznati. Zazdelo se mi je pač, je skušal zgladiti zarečeno.

Toda: Tudi meni se je že zazdelo! je povzdignil Mali. Naj sem še tako hotel, da ne bi bilo res, se mi je zdelo –! je spet kar kričal in je lezel s pograda. Naj sem še tako zaklepal vrata, je gos zmeraj našla špranjo. Naj sem si še tako tiščal ušesa, se mi je ta gos še zmeraj hlinila...

Gos!? se je začudil Jon Urski in je vstal.

Ja, ga je dotipal slepi. Ona, se je privil obenj in mu je zaril glavo v naročje. A to pač ne more biti res! je vztrepetal. Bog tega ne bo dopustil! je pojokal. Pa tudi ti me boš zdaj branil! Kajne, da me boš branil?

Pritrjeval mu je in mu dovolil, da se je grel v objemu. Bil je namreč še zmeraj ves iz sebe in slutljiv, kakor po napornih sanjah. Udi so mu potrjavali, pest je mečkala v prazno, glavo je ves čas obračal, kakor bi se spogledoval s strahom. Kakšna vražja gos!? ga je tolašil. Kakšna skaza neki!? je robantil, kajti tudi samemu mu je bilo že prav tesno. Ne boš se vendar bal živati?

Ne bom se, ne, se je umirjal Mali. Hudičeva dekla pač ne more biti mati...

SKOVIR

Jesen je v Mokušu že povsem obrala listje. Hlad, ki je pihljal z voda, se je zapletal v vejevje in brusil šaš, da je bila včasih zjutraj vsa močvara v srenu. S prvimi hujšimi mrazovi je vas tudi sicer otrpnila. Edini kraj, kjer je bilo vsaj čez dan živo, je bil okoliš cerkve. Tam so tudi še kurili edini ogenj, ki se ga je opazilo in s katerega se je včasih razpotegnil dim čez pol obzorja. Sicer bi se namerniku zazdelo, da je naselbina že od davna mrtva.

Župnik Jon Urski se je vse pogosteje spraševal o teh ljudeh, ki jim nekako ni vedel blizu. Svoja znanstva je namreč še zmeraj lahko štel na prste. Vsi drugi so šli mimo, kot da ga sploh ne opazijo. Ali pa so celo obračali glavo in upogibali vrat. Pa to pač najverjetneje ni bilo tako samo zato, ker je bil tujec ali ker je prihajal z Božjo

besedo. Kajti, tudi sicer so bili raje vsaksebi. Kot da bi sleherni varoval neko svojo skrivnost. Ali skrival neko svojo posebnost. Ali morda – kot da jih sploh ne bi zanimalo, kaj čutijo, mislijo, naklepajo drugi.

»Le kaki so to ljudje, ki so lahko tako zase?« se je spraševal zmeraj znova.

Taki so pač ljudje, ki so preživeli Božjo kazen! se je ponavadi nasmihal Lanščak. *Ko jim je vsa ta velika voda tekla v grlo, so lahko najboljše spoznali drugega.*

Jon Urski je take njegove brezdušne pripombe sprva resda razumel kot šalo. Ko pa se je to že nekajkrat ponovilo in možicelj ni odnehal, tudi ko ga je opomnil, se je naposled le razhudil. *Nagovarjate me, kot da ne bi vedeli, zakaj prihajam!* mu je počital. *Ali pa me morda skušate, koliko sem še pripravljen zamižati?*

Zdaj se je pisar v hipu zresnil. Pomežikal je, kot bi ga bilo zaslepilo medlo zimsko sonce in se z vsemi petimi prsti popraskal po golem temenu. Nato pa ga je spet pogledal, prežavo in srečo, kot da si stojita preko pulta.

Ja! se ni umaknil župnik. Kako naj to razumem? je povzdignil. *Najvišjega dolžite, da so taki! Za vse, kar je tod slabega, vam je le On na umu!*

Če pa ni nikjer nič dobrega! je hitro odvrnil oni. Nato pa je le pomolčal, kot bi se želel zbrati, in se je šele čez čas spet razgovoril. *Poglejte me!* je bil njegov glas zdaj povsem drugačen. *Kaj pa mi je sploh še ostalo? Bolna duša in blodna žena! Vse drugo pa –? Kje so dedje, kje očetje, kje so brati? Naj mar napravim sina, ki ga bom vodil k vodi in mu razlagal, kako nismo imeli sreče?*

Župnik Jon Urski mu je molče prisluhnil in skušal razumeti to nenadno otožje. Nikakor namreč ni pričakoval, da se mu bo Lanščak kdaj res izpovedal. Še manj, da bo priznal o breznu, s katerim se je bil spogledal. Zato je obenem še tudi dvomil, ali se morda spet ne spreneveda. Toda, če ga je le pogledal, mu je seveda moral verjeti. Na njegovem obrazu so bile zdaj tudi gube, ki so globlje od laži. Petelinji pogled vaškega mešetarja pa se je zatopil v prazno.

Brez zveze! kljub vsemu ni popustil župnik. *Sleherni je še poskusil znova. In tudi vi ne zidate, da bi k oltarju hodili jokati...*

Zidam? mu je oni, vprašujoč se, segel v besedo. *Zidam – ker sicer ne vem, kaj bi, si je tiho odgovoril. Zidam – ker ste ravno tu in ste tako veleli. Če bi rekli, da je bolje graditi mlin, bi pa to napravil...*

Neumnost! se je še komaj brzdal.

Noro, da! je skomignil oni.

Ne ni! je kriknil. *Le vi ste nori!* ga je sunil, da se je krileč opotekel vznak. *In pa mogoče jaz!?* je še stisnil pest. *Ki sem vam zaupal! ki sem vam kljub vsemu dal priložnost!*

Lanščak si je ožel obraz in dolgo mižal v dlan. Za hip se je to zdelo, kot da joka. V resnici pa je prav tiščal čeljusti in gotal nejevoljo. Če ne celo tiho jezo. Kajti, ko je potem dvignil glavo, je bil že spet mrkogled kot ponavadi. Premeril je župnika od pet do glave, kot bi se spraševal, kako si je sploh drznil. Nato pa je rezko pljunil skozi zobe in je zmajal kakor nad pokveko.

Kaj? je zarežal Jon Urski. *No!?*

Kaj? je spet zmajal oni. *Se ne bi raje vprašala, kdo je v resnici komu dal priložnost? In kaj to sploh je priložnost –!? – sredi gnezda, nad katerim ždi velika ptica in gnezdi, kakor jo je pač volja. Ker, če mene vprašate – meni je to vendar jasno. Jaz zato vsak dan trikrat jem iz tiste velike sklode, iz katere ste že dobili. In še tudi zraven jem, če mi le gre v želodec, se je pobožal po trebuhu. Vse drugo pa, ljubi moj gospod Jon Urski – nekoč boste tudi vi spoznali – tod ni več v naši moči!*

Ja! mu je grenko pritrdil. *Vem, da se okoriščate s cerkvenim.*

*Kradem, je prikimal oni.
Vem tudi, da ste ljudi prisilili, naj dajo.
Bi mar sicer dali?*

Ja, je bil vse bolj nemočen. In se je komajda še zadržal, da mu ni rekel tudi o Barabaševi smrti. A saj je tako vedel, da bi spet le skomignil. Bil je pač prepričan, ta prednji, da ga ima že povsem v pasti. Ali pa mu je bilo res tudi sicer vseeno. Kajti, njegovo, čeprav z rdkavim večernim soncem obsijano lice, je bilo bolj od te mokuške zime ledeno. Nekje tam v senčnih temninah za goščavo pa mu je vreščava ptica popevala v slavo.

Morda ste me res pretentali? je iztisnil župnik. Toda – ali to lahko sploh kaj pomeni? Prav briga me za ficke, ki ste si jih nabasali v žepe. Po zarobjih, čez katera ste me vabili, da bi me prestrašili, sem tudi že hodil in se zmeraj srečno vrnil. Kaj torej –? Ne mislite vendar, da bom kdaj na vaši strani?

Mislím, se je nasmehnil oni. Mislím, mislím! je ponovil. Kajti: saj je samo še naša stran. Onstran pa so sanje.

PRESEM KITOJ

trepečem, preplata, ves zblejeh hlepim, da

Nekaj si mi povzema, da ni vse minilo in da

že umre, nekaj ostalo, nekaj, kar me bo ljubilo, in

da ni res, da gre vse k hudiči, skupaj z nama, SKANJKSI

ostaja trepetek, ko prestopiš mejo otroštva in kar

Potikam se po cestah, ki jih razstavljam po

prividi, ki jih razstavljam po cestah, ki jih razstavljam po

besed, ki jih razstavljam po cestah, ki jih razstavljam po

stranskim ulicami, s kurbami na vogalih, s klobuki, s

paradi, ki jih razstavljam po cestah, ki jih razstavljam po

da se lahko odobrim in razstavljam po cestah, ki jih razstavljam po

s hordami omamljenih turistov, s četrtni za bogastva